

Adam Mateuszuk

Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny
w Siedlcach
Wydział Humanistyczny

**Recenzja książki Mariusza Kubiaka:
*Bezpieczeństwo Rzeczypospolitej w epoce
Odrodzenia*, Wydawnictwo Akademii
Podlaskiej, Siedlce 2010**

Książka Mariusza Kubiaka, pt *Bezpieczeństwo Rzeczypospolitej w epoce Odrodzenia* składa się ze wstępu, trzech rozdziałów podzielonych na podrozdziały, zakończenia oraz bogatej bibliografii. Autor jest kierownikiem Zakładu Bezpieczeństwa Państwa i Zarządzania Kryzysowego w Instytucie Nauk Społecznych i Bezpieczeństwa Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach. Pełni również funkcję kierownika studiów doktoranckich w dyscyplinie nauki o bezpieczeństwie w tymże instytucie.

Pierwszy rozdział monografii przedstawia uwarunkowania polityczno-historyczne. Autor opisuje w tym rozdziale zewnętrzne uwarunkowania bezpieczeństwa Polski oraz stara się dokonać rzetelnej, obiektywnej analizy i oceny planowanych, a także częściowo dokonanych w tamtym okresie przeobrażeń i zmian w szeroko rozumianym bezpieczeństwie.

Charakteryzuje też w jednym z podrozdziałów geopolitykę Europy przełomu Średniowiecza i Odrodzenia, odwołując się do stosunków społeczno-politycznych, międzynarodowych, a nawet militarnych. Przedstawione są tu procesy zjednoczeniowe Hiszpanii, Francji i Rusi ze szczególnym uwzględnieniem sposobów ich przebiegania. Możemy również dowiedzieć się tego, że w XVI wieku uwidoczniły się problemy, z którymi musiała borykać się Polska, szczególnie konfrontując swoje interesy z aspiracjami Habsburgów, Francji, Zakonu Krzyżackiego, Moskwy i Turcji. Przedstawione zostały zachodzące w Europie dynamiczne procesy, mające wpływ na ówczesny i późniejszy kształt i oblicze kontynentu. W pracy wypunktowano także stosunki międzynarodowe renesansowej Europy.

Książka przeprowadza nas przez działania militarne na terenie kontynentu europejskiego, w których Polska odgrywała znaczącą rolę. Autor przedstawia nam w swoim opracowaniu: wojny z Zakonem Krzyżackim, wojny z Rosją i Szwecją oraz wojny z Turcją.

Wczytując się w opis wojen z Krzyżakami, natrafiamy na postać Pawła Włodkowica – jest to jeden z prekursorów polskiej myśli wojskowej tego okresu, to on jako pierwszy z polskich teoretyków podzielił wojny na sprawiedliwe i niesprawiedliwe oraz twierdził, że wojna jest działaniem towarzyszącym w życiu państw i narodów. M. Kubiak w sposób dość syntetyczny przedstawia działania Polski w tych wojnach.

Zagłębiając się w lekturę, możemy wiele dowiedzieć się na temat wewnętrznych determinantów bezpieczeństwa Polski oraz sytuacji społeczno-politycznej, sytuacji gospodarczej i militarnej, które miały istotny wpływ na stan bezpieczeństwa ówczesnego państwa polskiego.

Rozdział drugi, który nosi nazwę *Źródła teoretyczne*, przedstawia w pierwszym podrozdziale wybrane koncepcje bezpieczeństwa w europejskiej myśli filozoficznej i społeczno-politycznej. Autor omawia problematykę obronności starożytnej Grecji oraz twórczość najwybitniejszych myślicieli tamtego okresu, m.in. – Platona, który prowadził badania nad genezą wojen i wyodrębnił ich źródła. Autor przywołuje również Arystotelesa – ucznia Platona. On podobnie jak jego nauczyciel interesował się kwestiami bezpieczeństwa, wojny i pokoju. Innym filozofem, który interesował się tą tematyką i również został ujęty w jednym z podrozdziałów jest Epikur. W tym kontekście przedstawiona została myśl polemologiczna starożytnej Grecji. Warto zwrócić uwagę przy lekturze na dalszą część działu, czyli dorobek filozofów rzymskich tj. Marka Tulliusza Cicerona i Tytusa Lukrecjusza Carusa. Następnie przywoływany jest św. Augustyn, autor dzieła *De civitate Dei* (O państwie bożym), oraz bliski kwestiom bezpieczeństwa, wojny i pokoju okresu Odrodzenia – św. Tomasz z Akwinu. Wymieniony jest tutaj również Machiavelli, autor *Księcia*, teoretyk wojskowy – bardzo znana postać do dzisiejszych czasów. Był to również teoretyk wojskowy, a jego dorobek jest znany do dziś. Nie pominięto także innych znanych do dziś osób z tamtego okresu.

W kolejnym podrozdziale możemy się zapoznać z dorobkiem i osiągnięciami myśli wojskowej. Przywołany jest Sun-Tzu – znany na całym świecie wybitny teoretyk wojskowy starożytnych Chin. Jest to postać o tyle barwna, że jego teorie są do dziś wykorzystywane w wielu dziedzinach nauk. Uważał on, że kto nie zna jego traktatu, jest skazany na przegraną. Miał przy tym dużo racji, bo wielu innych teoretyków bazowało na jego dziele.

Po starożytnych Chinach przechodzimy do starożytnej Grecji, może dorobek słynnych postaci nie jest tak bogaty i znaczący jak Chin, niemniej jednak mieli oni wpływ na myśli wojskowe. Wymienieni zostali teoretycy tacy, jak Ksenofont, Eneasz czy Polibiusz, który tworzył w starożytnym Rzymie. Rzymska myśl wojskowa rozwijała się na początku właśnie dzięki niewolnikom pozyskanym z Grecji, dopiero potem pojawili się pierwsi teoretycy, którzy byli Rzymianami – Kanton Starszy, J.G. Cezar, Frontinus oraz Wegecjusz.

Te trzy cywilizacje różniące się od siebie nie tylko położeniem, ale kulturą, religią oraz systemem władzy, przyczyniły się do rozwijania dalszego dorobku w dziedzinie wojskowości.

W opracowaniu Mariusza Kubiaka możemy również zapoznać się z historią myśli wojskowej czasów Odrodzenia, przedstawionej w sposób dość syntetyczny i fachowy. Autor w swojej pracy odwołuje się do podręczników Lecha Wyszczelskiego, który jest bardzo cenionym i poważanym specjalistą w tej dziedzinie.

Kolejnymi problemami poruszonymi w prezentowanym rozdziale są pierwsze polskie koncepcje bezpieczeństwa w myśli filozoficznej i społeczno-politycznej. Autor przedstawia myślicieli polskich oraz kwestię zagrożenia ze strony Zakonu Krzyżackiego.

Bardzo interesująco ujęty jest problem bezpieczeństwa w polskim piśmiennictwie wojskowym. Wcześniej wspomniany Paweł Włodkowic, ale też Jan Ostroróg i Stanisław Łaski wnieśli duży wkład w polską wojskowość. Jednak warto zwrócić uwagę, że nie są to jedyni polscy teoretycy opisani w książce. Równie istotny jest dorobek Jana Tarnowskiego w wojnie z Turkami i Tatarami, czy postać Andrzeja Frycza Modrzewskiego, który nie był przecież do końca teoretykiem wojskowym, jednak w swoim dziele *O poprawie Rzeczypospolitej* poświęcił jeden rozdział działaniom wojskowym.

Opisany rozdział zawiera bogate omówienie myśli filozoficznej, społeczno-ekonomicznej i wojskowej epoki Odrodzenia w Polsce i w Europie, które przyczyniły się do rozwoju naszego państwa i kontynentu.

Ostatni rozdział recenzowanej pozycji przedstawia charakterystykę wybranych polskich koncepcji bezpieczeństwa okresu Odrodzenia. Najwybitniejszą postacią a zarazem zwolennikiem radykalnych reform Rzeczypospolitej i wzmocnienia jej bezpieczeństwa był Andrzej Frycz Modrzewski. Jego dorobek i koncepcje zostały opisane w pierwszym podrozdziale tej części, przede wszystkim fundamentalne dzieło sekretarza królewskiego pt. *Commentarium de Republica emendanda – O poprawie Rzeczypospolitej*.

Autor opisuje fragmentarycznie wybrane przez siebie księgi i wymienia m.in. koncepcję integrującą wszystkie stany i warstwy społeczne. Wawrzyniec Goślicki – kolejna postać – nakreślił model idealnego państwa i był zwolennikiem tzw. ustroju mieszanego, który może zapewnić najlepsze funkcjonowanie społeczeństwa i struktur państwowych. Według jego opinii, krajem powinny rządzić trzy czynniki sprawujące władzę – król, senat i naród. Jakub Przyłuski, który w swych pracach poruszał problem bezpieczeństwa państwa, również został wymieniony w tym podrozdziale, podobnie jak Łukasz Górnicki czy ks. Piotr Skarga. Są to osoby znane w polskiej myśli wojskowej.

W kolejnym podrozdziale tej części przedstawione są poglądy na genezę, prawidłowości i istotę wojen oraz pokoju. Autor ponownie analizuje dorobek A.F. Modrzewskiego.

Następnie możemy zapoznać się z aksjologią wojen – wojny sprawiedliwe i niesprawiedliwe. Nie jest to temat przypadkowy, ponieważ jednym z zainteresowań naukowych autora książki, jest filozofia bezpieczeństwa.

Przedostatni podrozdział tej części to *Ewangeliczny pacyfizm braci polskich*, zaś ostatni – *Doświadczenia historyczne, a bezpieczeństwo i edukacja dla/do bezpieczeństwa*.

W zakończeniu autor podsumowuje swoją pracę oraz cały dorobek epoki Odrodzenia w tej dziedzinie.

Książka przedstawia problem bezpieczeństwa Polski w okresie Odrodzenia poprzez odwołanie do bogatego dorobku myśli wojskowej, filozoficznej i społeczno-politycznej. To zaledwie 131 stron, które przedstawiają w sposób łatwy do zrozumienia problem bezpieczeństwa Polski w epoce Odrodzenia.